Mi oíslo

Autor: Lluís Batlle i Rossell
Data de publicació: 04-02-2014

Una nova expressió del Quixot, incomprensible del tot en castellà, porta En Lluís Batlle a trobar-hi un corresponent català arcaic

El Quixot està ple d'expressions que sobten a qui el llegeix en castellà avui dia. I, de fet, sovint trobem que s'atribueixen al parlar d'aquella època o a la creativitat d'En Servent. Gràcies a la recerca d'En Jordi Bilbeny, sostinguda i ampliada per d'altres membres de l'Institut Nova Història, ara tenim una nova perspectiva: la tesi, i nombrosos indicadors, que el Quixot castellà és una mala traducció del català.

Justament, mirant un article d'En Roger Gerald Moore que parlava de les dificultats de traducció del Quixot a l'anglès, vaig ensopegar amb l'expressió «mi oíslo», que al Quixot de Madrid del 1605 trobem com a «mi oislo» i al de Brussel·les del 1607 com a «mi oyslo». Aquí en tenim els casos d'ús que he trobat al Quixot, sempre en boca d'En Sanxo Panxa:

Primera part (cap. VII): “De esa manera –respondió Sancho Panza–, si yo fuese rey por algún milagro de los que vuestra merced dice, por lo menos, Juana Gutiérrez, mi oíslo, vendría a ser la reina, y mis hijos infantes”.

Segona part (cap. III): “En casa lo tengo, mi oíslo me aguarda; en acabado de comer, daré la vuelta y satisfaré a vuestra merced”.

Segona part (cap. LXX): “Por mí lo digo, pues, mientras estoy cavando, no me acuerdo de mi oíslo; digo, de mi Teresa Panza, a quien quiero más que a las pestañas de mis ojos”.

Si ho busquem al DRAE, veurem que trobem una descripció d'oíslo que encaixa amb el text: “Persona querida y estimada, principalmente la mujer respecto del marido”. Això, però, no ens ha d'estranyar gens, perquè si busquem al CORDE l'expressió «mi oíslo», veurem que només es fa servir en un anònim del segle XVI, al Quixot, i no es torna a fer servir fins al segle XX. Igualment, consultant els diciconaris al Nuevo Tesoro Lexicográfico de la Lengua Española

(NTLLE), trobem que el mot només hi apareix al segle XVIII, més de cent anys després d'haver-se escrit l'obra. Per mi, això indica que el significat del DRAE prové d'endevinar-lo al text d'En Cervantes. Fet que passaria no només amb aquesta paraula, sinó amb tantes altres.

Els traductors de l'època podien estar familiaritzats amb expressions que potser s'haurien perdut al castellà, però la primera traducció al francès del Quixot, editada a París al 1614, ens tradueix «mi oislo» per «mon viens si viens», amb una nota al costat que diu: «Oyslo, l'oyez vous». Per mi, això indica que al traductor tampoc no li sonava gaire aquesta expressió.

El DRAE argumenta, com desglossa el traductor al francès, que oíslo prové de la conjugació d'oir i el pronom lo. Sona força incomprensible. Fins i tot, trobem que al programa de RNE Hablando en plata, hi dediquen un especial, argumentant que era una manera d'anomenar la dona, ja que renyava el marit moltes vegades, i li anava repetint “oíslo?”. Aquesta versió és la que trobem a l'A New Spanish and English Dictionary, d'En John Stevens, del 1706 (el primer diccionari que inclou el mot, i consultable al NTLLE). Aquí, doncs, per Oyslo, ens diu:

Oyslo, do you hear it. Iron. us'd as a substantive, as Mi Oyslo, my wife, because they often say, do you hear me (que traduït ve a dir: Oyslo, em sents? Irònic. Utilitzat com a substantiu, com a Mi Oyslo, esposa meva, perquè sovint diuen: que em sents?).

Partint que el Quixot, per moltes altres raons, seria una mala traducció del català, m'ha semblat que En Sanxo Panxa aquí està utilitzant una paraula afectuosa per referir-se a la seva estimada, en comptes d'una expressió “recordant com la renya”, o una expressió irònica. Per contra, trobem als textos occitans les formes aucel, auzel, auzelh, auzil, etc., fins al català modern ocell o el francès oiseau. Així que, segurament, també hi hauria d'haver hagut una forma occitana o catalana, escrita oisel o oysel (resultats a Google Books). En Servent l'hauria utilitzat amb la forma «oisel meu» o «mon oisel», essent comprensible pels lectors catalans, i reconeixible com a recurs estilístic que accentua el toc amorós. Seria quelcom semblant al fet que actualment algun autor en català utilitzés l'expressió «ma chérie». I seria, doncs, també, com si un mal traductor trobés «mon oisel» entremig d'un text català, i pogués traduir l'expressió a l'incomprensible «mi oíslo», entenent oisel com ois-el (del verb oir i el pronom personal -el).

Per mi, aquesta hipòtesi ens explica coherentment l'expressió d'En Sanxo que es refereix a la seva estimada, i alhora ens apunta que som davant d'una mala traducció del català. Per ella sola, no val gaire; però sí que suma a totes les aparents errades de traducció d'un original català ja assenyalades pels investigadors de l'Institut Nova Història. Errades que els defensors de l'autoria castellana del Quixot expliquen, per mi, només de maneres massa rocambolesques.

Lluís Batlle i Rossell

2 de desembre de 2013